

FAZEKAS TIBORC

A kortárs magyar irodalom szerepe az országismereti fordításokban

1 A fordítás mint nyelvtanítási eszköz

A nyelvvoktatás történetében mindig jelen volt a szövegfordítás mint a nyelv megtanításának eszköze, csupán annak eredményessége és alkalmazhatósága vált időnként vitatottá. Az utóbbi évtizedekben felerősödött kommunikációcentrikus, a beszélt nyelvre összpontosító oktatási formák természetesen valamelyest háttérbe szorították a szövegfordítási gyakorlatokat a tanítási anyagban, ám a szakmai – különösen pedig a fordítói – képzésben változatlanul kiemelkedően fontos elem maradt a szövegfordítás a tananyagban. Nem elemezhető ehelyütt az a dinamika és érvelési rendszer, amely a fordítási gyakorlatok pedagógiai-szakmai megítélését illeti, de maga a fordítás mint mentális-nyelvi eljárás elkerülhetetlenül végigkíséri a nyelvtanulás minden szakaszát. Némileg leszűkítve úgy is fogalmazhatunk, hogy a nyelvtanulók a kezdet kezdetén általában mások előre megadott mondatait fordítják oda-vissza a különböző nyelvkönyvekből és gyakorlatgyűjteményekből, majd bizonyos haladást elérve eljutnak addig, hogy saját (anyanyelvi) gondolataikat-mondataikat is képesek lefordítani arra az idegen nyelvre, amit tanulnak. Ez az önnön magunk mondatait egyenként lefordító szakasz azután elég hosszan tarthat, míg a tanuló eljut az automatikus idegennyelvi fogalmazás színvonalára, ahol a fordítás, mint mechanizmus már alig játszik szerepet.

Minden személyes elgondolástól és iskolák vagy divatok sugallta szakmai meggyőződéstől függetlenül igaz, hogy az automatikus, készség-szintű idegennyelv-elsajátítás elérését megelőző tanulás során a szövegfordítás mint művelet alapvető tudásfejlesztő funkciókat tölt be. *Egyrészt* minden esetben erősíteni képes a szövegkörnyezet segítségével a lexikai memória kötődéseit, a szójelentések árnyalatainak, a szinonimák jellegzetességeinek megjegyzését. *Másrészt* a mondat szerkesztés igen összetett problémakörét is teljes egészében magában foglalja, beleértve a szintagmatikus szerkezetek és a szintaktikai szabályok buktatókban oly gazdag területét. Ennek következtében, *harmadrészt*, olyan nyelvek

közötti kontrasztív és tipológiai vonások felismerését és nyelvhasználatbeli alkalmazását teszi lehetővé, amelyeket különben csak borzalmasan nehéz szabályozón elsajátítása révén sikerülhetne megtanulni. *Negyedrész*t, s talán ez lenne ezen írás legfontosabb mondandója, a jól végzett fordításon keresztül lehetőség nyílik a nyelven, a szabályrendszereken túlmutató, emberi-kulturális vonások beépítésére az oktatás folyamatába, s ezzel tulajdonképpen a nyelvet tanulók igazi, belső nyelvtanulási motivációinak kielégítésére, visszaigazolására.

Az elmondottak természetszerűleg érvényesek a magyar nyelv tanításánál is. Mi több, úgy vélem, a magyar nyelvet tanulók esetében a felsorolt körülményeknek még a megszokottnál, vagy a nemzetközi gyakorlatban általánosan elfogadottnál is több figyelmet kell szentelnünk, mert nyelvünk szerkezeti sajátosságaiból fakadóan *a magyar nyelv elsajátításának folyamata óhatatlanul hosszú grammatikai-morfológiai tanulási szakaszt igényel*. Ez a nyelvtanításban jól ismert probléma a tanulóknál könnyen azt a látszatot kelti, hogy nem a kellő, a „megszokott” gyorsasággal és eredményességgel haladnak a tananyagban. Nem feledhetjük, hogy az átlagos nyugat-európai ember „idegennyelv-tanulás” alatt tipológiailag többé-kevésbé rokon nyelvek megtanulását érti, még akkor is, ha ezt nem tudja. A tipológiai különbség a német és a francia, az angol és az olasz, de még a spanyol és az orosz között is csak töredéke annak, mint ha valaki a felsorolt nyelvek bármelyikét anyanyelveként beszélve magyarul, finnül, vagy éppen törökül kezd el tanulni. Másképpen fogalmazva: a magyart idegen nyelveként tanulók döntő többsége gyakorlatilag életében először éppen a magyar nyelv tanulása során találkozik az igazi nyelvi „idegenség” fogalmával. Bizony ugyancsak vigyáznunk kell a magyar nyelv tanításakor arra, hogy ezen új, és nem nagyon kellemes élmény tagadhatatlan negatívumai ne a nyelv (vagy a nyelvet oktató, annak módszerei és taneszközei) hibájaként összegződjenek a tanulók szemében, hanem mint egyszerű tények, kihívást, még több tanulási motivációt jelentsenek.

Jól illusztrálja nyelvszerkezeti „másságunkat”, hogy míg az általánosan elterjedt angol nyelv tanulásakor egy egyszerű formula, pl. az „*I drink tea*” mondat megtanulása révén, a benne szereplő szövelemek intenció szerinti változtatgatásával azonnal elvileg korlátlan számú közlést (mondatot) hozhatunk létre, addig a magyar tanulás esetében minduntalan és minden szinten beleütközünk a nyelv szerkezetéből fakadó szövevényes összefonódottságokba (magánhangzó-illeszkedés, kötőhangzók használata, a névmások szerepe, a toldalékok formái, rendje

és kombinatorikája, alanyi és tárgyias igeragozásunk kettőssége, az egyes szóalakok állandósága, illetve változékonysága, szórendi kérdések, stb). Próbáljuk csak meg a fenti mintára, a „*Teát iszom*” jelentésű mondat elemeit másokra kicserélni, s mindjárt látjuk, hogy a magyar nyelv szinte minden sajátossága azonnal a maga teljességében a nyakunkba zúdul¹.

Ha nem a kényszer, hanem az értelem révén szeretnénk megért-etni nyelvünket, akkor éppen a felsoroltak miatt minden alkalmat meg kell ragadnunk a tanítás során arra, hogy lehetőleg lazítsunk a nyelvünk jellegéből fakadó igen súlyos tanulási koncentráció-igényen. Erre a célra is alkalmasak a könnyebb fordítási feladatok, bár funkciójuk itt még egészen más, mint amit a tanulás későbbi szakaszában, a szakszerűen felépített fordítási gyakorlatokkal el lehet érni.

2 Fokozatok a fordítás alkalmazásának gyakorlatában

Még a legújabb magyar nyelvkönyvekben is biztos eleme a leckék felépítésének a gyakorlatok körében néhány mondat magyarból, illetve magyarra való lefordítása, még akkor is, ha a feladat teljes egészében a nyelvi leckében szereplő szó- és szófordulatanyagot adja csupán vissza. A leckét kísérő és kiegészítő anyagok között a korábbi nyelvkönyvekben ugyancsak gyakorta bukkanhatunk közmondásokra, szállóigékre, idézetekre, anekdotákra is. Ezek a műfaji megnevezésük szerint „egyszerű formulák”-nak nevezett kisebb szövegek már csak sajátos műfajuknál fogva is önálló, különleges nyelvi szintet képviselnek, segítik megérteni a nyelvi formákban kifejezett sajátosságokat, pszichológiai és történelmi jellegzetességeket. Fordításuk során nem először, de valószínűleg a legfeltűnőbb, legizgalmasabb formában szembesül a nyelvet tanuló diák a nyelvek közötti kulturális különbségekkel, s kezdi felismerni valamiféle „metanyelv” jelenlétét a mindennapi, „normális” nyelvhasználat formái és funkciói mellett.

Ennél az „alapfoknál” sokkal nehezebb és összetettebb fordítási gyakorlat-szintek is megjelennek, különösen az egyetemi szintű magyar nyelvoktatás során, ahol gyakorlatilag minden helyszínen, minden tanulócsoportban és minden egyes alkalommal, még az azonos célú és tananyagtartalmú tanórákon is másképpen zajlik a tanítás. E sokféleségnek rengeteg okát ismerjük, az országok közötti különbségektől a nyelvek közötti eltérésekig, a magyar nyelvkönyvek

¹ lásd erről bővebben Keresztes László: Die Probleme der Ungarisch lernenden Finnen. *Hungarologische Beiträge* 2. Jyväskylä 1994, 127-139. o.

általános jellegétől a diákok eltérő szintű és tartalmú érdeklődéséig bezárólag. Egy dologban viszont bizonyosak lehetünk: mivel kánonszerűen használható, ideális és univerzális felsőoktatási magyar nyelvkönyveink nincsenek (s nagy valószínűséggel nem is lesznek), a magyar nyelv tanításának eredményessége döntően függ a nyelvet oktató tanár személyes elkötelezettségétől, önálló módszereitől, pedagógiai adottságaitól és képzettségétől.

Saját magam több mint húsz éves magyar nyelvoktatási tapasztalatai többek között egyértelműen mutatják, hogy az egyetemi szinten folyó (és a finnugrisztika részeként megvalósuló) magyar nyelvtanítás sokkal intenzívebb és a tananyagon belüli megoszlást, súlypontozást tekintve is hangsúlyozottabb elméleti és grammatikai tartalommal folyik, mint az általánosabban elterjedt nyelvek oktatási formáinak inkább kommunikációs célú képességfejlesztő módszerei. Persze e tekintetben is jelentős változások zajlanak, mert az egyetemeken is egyre jobban érezhető az igény az elméleti ismeretek helyett a gyakorlatibb, közvetlenebb hasznot hozó tudás formáinak fejlesztésére, no meg az oktatási variációk száma is a helyszínektől függően igen sokféle lehet. Az „életszerűség” iránti igény azonban minden esetben és formában jelen van, de a rendelkezésünkre álló tanítási anyagok, tankönyvek, gyakorló szövegek csak igen csekély részben képesek valóban hasznavehető szövegeket biztosítani tanárnak-tanulónak egyaránt.² A fordítás, az összefüggő szövegyakorlás ebben az értelemben és a gyakorlati nyelvtudás céljait szem előtt tartva alig juthat szerephez, legalábbis a tanuláshoz ebben a „már nem kezdő, még nem haladó” szakaszában. Ekkor többnyire csak a találóan „senki földjén”, vagy „Seholországban” zajló kommunikációs szituációk (posta; bevásárlás; érkezés a pályaudvarra, repülőtérre, stb.; betegség; hétvégi kirándulás és egyéb ismert helyzetek) egyre kevésbé országspecifikus gyakorlása és fejlesztése történhet meg.

Külön szerepe van a fordítás gyakorlatában a *fordítás irányának* is: általában a magyar szövegek idegen nyelvre fordítása jelenik meg az oktatás elején, a magyarra való fordítás még csupán meglehetősen egyszerű mondatokra korlátozódik. Minőségi ugrást jelent ehhez képest a

² lásd erről részletesebben Holger Fischer: Puszta und Balaton, Paprika und Gulasch. Das landeskundliche Ungarnbild in Ungarisch-Sprachlehrbüchern. In: Holger Fischer (szerk.): Das Ungarnbild in Deutschland und das Deutschlandbild in Ungarn. Materialien des wissenschaftlichen Symposiums am 26. und 27. Mai 1995 in Hamburg. München 1996, 107-130. o. (Aus der Südosteuropaforschung 6)

hosszabb, összefüggő idegen nyelvű szövegek magyarra való fordításának gyakorlata nagyjából a középhaladó szinttől kezdődően. Az efféle fordítási feladatok (gyakorta vizsgák, illetve tesztek részelemeként) hallatlanul pontos képet adnak a tényleges nyelvtudásról, hiszen a nyelvismeret minden szintje a szintek egységében jelenik meg. A nyelv tanulásának-tanításának ez tehát igen hatékony és izgalmas formája, de a további nyelvfejlesztési szakaszban ismét a magyarról idegen nyelvre való fordítás dominál. A nyelvtanulás céljainak mai skáláján ugyanis az elhelyezkedési lehetőségek és a szakmai tudás csúcán leggyakrabban valamiféle fordítói tevékenység áll, aholis érvényesül az a maxima, hogy *a fordító az anyanyelvére fordító embert jelenti*. Vagyis a mi esetünkben azokat, akik magyarból fordítanak idegen nyelvekre, s ezért jelenik meg a fordítási gyakorlatok hierarchiájának betetőzéseként a magyar irodalmi szövegek idegen nyelvekre való fordításának igénye.

Mindezek alapján válik fontossá az az egyébként mellékesnek is felfogható körülmény, amit bizonyosan nem csak az én tapasztalataim igazolnak, hogy a magyarul tanulók egy igen jelentős része komolyan ismeri a magyar irodalmat és egyben határozottan érdeklődik is iránta. Ezt a körülményt is érdemes és szükséges szem előtt tartanunk a tanítási anyagok kiválasztása, a tananyag felépítése során. Az ilyen érdeklődésű diákok viszonylag hamar szeretnének irodalmibb jellegű fordítási gyakorlatokon is részt venni, s ezt a kedvező körülményt könnyen fel tudjuk használni nyelvtudásuk hatékony továbbfejlesztésére.

3 A szöveg mint a fordítás gyakorlásának kulcsa

Nyilvánvaló, hogy az elmondottak szerinti oktatási formák erősen „szövegigényesek”, a tanári óraelőkészítő munka tetemes részét a válogatás és az összeállítás teszi ki. Ez persze az intézeti könyvtárak felszereltségétől függően lehet öröm, de ugyanígy vesszőfutás is a mindenkori nyelvtanár számára. Bár az elektronikus rendszerek, a „világháló” és a „Magyar Virtuális Könyvtár” révén egyre több lehetőség nyílik korábban nehezen megközelíthető szövegek gyors beszerzésére is (gondolok a különböző folyóiratok – Élet és Irodalom, Filmvilág, Magyar Narancs, a napilapok egy része – gyorsabb és könnyebb/olcsóbb elérhetőségére), ám a technika áldásai annak átkaival karonfogva jelennek meg: a kinyomtatáskor a magyar helyesírásban használatos különleges betűink (különösen az „ő” és az „ű”) helyén igen élvezetes és változatos grafikai furcsaságokat fogunk találni, ezeket mind korigálni kell a tanítási órákon történő felhasználásuk előtt.

Szöveggyűjtemények korábban is készültek a különböző nyelvkönyvek kiegészítéseiként³, ám e munkák döntő többsége mindenképpen magán viseli legalábbis a tankönyvet írók pedagógiai koncepcióját, rosszabb esetben pedig születésük korának egyéb lenyomatait is (ami persze önmagában még nem jelenti hasznavehetetlenségüket, ellenkezőleg, sok ma már csupán fogalomként létező, egykor a hazai mindennapokat meghatározó jelenséget kiválóan képesek megéreztetni a jól kiválasztott szövegek). Még a jó válogatások esetében is gondot okozhat azonban a kiadvány minősége, hiszen a lábjegyzetben említett Hlavacska-Hoffmann kiadvány jegyzetként, a „megszokott” gépelt formában jelent meg, szinte lehetetlenné téve a benne oktatási célokra színvonalasan kiválogatott és feldolgozott szöveganyagok használható minőségben történő sokszorosítását. Az ugyanis megintcsak nehezen képzelhető el, pontosabban még nehezebben valósítható meg, hogy minden diákkal minden évben megvetessük az említett jegyzetet (s ennek természetesen nem a kiadvány ára az akadálya).

Vagyis továbbra is a tanár önálló munkája és az adott csoport érdeklődése, munkája dönti el, hogy (ha egyáltalán, akkor) mi kerül be a tankönyvek fordítási feladatain túl a fordítandó szövegek körébe. A Hamburgi Egyetem Finnugor Szemináriumában a magyar nyelv tanításakor általában a harmadik szemesztertől kezdődően nem használjuk tovább az addigi tanulás alapját képező nyelvkönyvet.⁴ A

³ Csak példaként említem meg ehelyütt Bánhidi Zoltán-Jókay Zoltán: *Ungarisch über Ungarn* című 1962-ben Budapesten, illetve Hlavacska Edit-Hoffmann István: *Magyarul – felső fokon* című, 1991-ben Budapesten megjelent munkáját.

⁴ Ez még mindig Ginter Károly-Tarnói László „*Ungarisch für Ausländer*” című, először 1974-ben, Budapesten megjelent munkájának legutóbb kiadott változata, annak ellenére, hogy időközben legalább további 5 német anyanyelvűeknek írott magyar nyelvi tankönyv is megjelent a piacokon (a Magyarországon kiadott, pontosabban nem részletezett „külföldieknek” készült magyar nyelvkönyveket ezúttal figyelmen kívül hagyva). Egyebek között 1977-ben a Langenscheidts *Praktisches Lehrbuch* sorozat „*Ungarisch*” című kötete, melynek szerzője Érsek Iván; Mikešy Sándor: *Ungarisches Lehrbuch* című, 1978-ban Budapesten megjelent tankönyve; Szili Katalin és Szalai Zsuzsa: *Lépésről lépésre* című, először 1990-ben, Bécsben kiadott tankönyve; Silló Ágnes: *Szituációk* címmel 1995-ben Münchenben megjelent tankönyve, valamint Julianna Graetz: *Lehrbuch der ungarischen Sprache* című, 1996-ban Hamburgban kiadott munkája. Közülük az utóbbi három viszonylag jól használható az egyetemi szintű és tartalmú nyelvoktatásban, ám beszerzésük csaknem annyiba kerül, mint egy-egy modern angol, francia, vagy spanyol nyelvoktatási anyagé. Ugyanakkor a magyar nyelv megtanulása, tudása nem jár olyan egyértelmű „világi”

diákok ekkorra már jól ismerik a magyar ige- és főnévragozás, a névmások, a birtokos szerkezetek legfontosabb típusait. Ettől az időponttól kezdve további két szemeszteren át, a nyelvi kurzusok végeztéig már csak célzatosan kiválasztott szövegekben előforduló grammatikai-nyelvi impulzusokra felépített formában folyik a nyelvoktatás. Kezdetben természetesen kisebb, rövidebb egységek, később már hosszabb és irodalmibb formák szolgálnak alapul a tanításhoz. Összesen, egy máig mintegy hetven darabra növekedett gyűjteményből kerül ki az a szöveg, amit a tanórákon kettős céllal használunk fel. Az egyik cél magától értetődően a nyelvtanítás, tehát a szövegek az adott sorrendben alkalmasak kell legyenek a még hiányzó grammatikai ismeretek módszeres és logikus átadására. A másik cél az, hogy a nyelvi ismereteken túl azokat a sajátosságokat is megéreztesük a nyelvet tanulókkal, amelyek a magyarok kultúrájával, történelmével, lelki világukkal állnak összefüggésben. Vagyis korszerű terminológia szerint ország- és emberismereti tartalmakat is közvetíteniük kell a nyelvi újdonságok mellett.

Archaikus és modern nyelvi változatok, köznyelvi és irodalmi (lírai, prózai), illetve énekelhető szövegek, különböző műfajtypusok (a keresztretjvénytől a mondókákon át az újságcikkekig) adják itt a nyelvtanuláshoz felhasznált szövegválaszték zömét. Kezdetben inkább köznyelvi, később egyre inkább irodalmi szövegekkel dolgozunk, így a nyelvi kurzusok végeztével a diákok számára is könnyebb az átmenet a nyelvtanulás következő szintjét jelentő és körükben nagyon népszerű irodalmi műfordítási gyakorlatokhoz. Ez a szint azonban már a speciális képzési formák közé tartozik, a jelen írás viszont csak az országismereti oktatás szempontjából felhasználható irodalmi szövegek fordításának kérdéseivel kívánt közelebbről foglalkozni.

Itt rögtön meg kell említenünk, hogy tantervünknek megfelelően Hamburgban az országismeret ugyan az egyik választható specializálódási lehetőség a finnugrisztika magyar szakosodású hallgatói számára, maga a specializálódás azonban csak részben zajlik önálló, célzatos tanórák keretében (a jelenlegi helyzet kialakulásában Németországban egyebek mellett az egyetemek oktatói állományának és felszereltségének hiányosságai, az utóbbi évtizedek leépítései és a „takarékoság” is döntő szerepet játszanak). Sokkal jellemzőbb, hogy a

előnyökkel mint a modern világnyelveké, presztízsünk inkább szellemi, mint anyagi természetű, ezért nem olyan egyszerű a költségeket, a könyv megvételét áthárítani a diákokra.

speciális tartalmak más tartalmakkal ötvözve, azokkal együtt bukkannak fel, a meglévő emberi-anyagi óralehetőségek intenzívebb kihasználása révén. Ez vezet ahhoz, hogy végeredményben a nyelvoktatási óra sem marad pusztán nyelvoktatás, hanem az országismeretet és történelmet éppúgy magában foglalja, mint ahogyan a fordítási gyakorlatok is szociológiai, kulturális és egyéb ismereteket is közvetítenek. Így érthető meg világosabban a címben megfogalmazott összefüggés is az országismeret és az irodalmi szövegfordítás között.

4 Irodalom – fordítás – országismeret

Az irodalom, az irodalmi szöveg többféle „üzenetet” foglal magában. A nyelvi megformálás, a szavak révén minden szövegnek van közvetlen nyelvi üzenete (a) is, ezt a nyelvi formát használjuk fel a nyelvtanítás során a harmadik szemesztertől kezdve arra, hogy impulzusokat és konkrét példákat nyújtsunk a magyar nyelv használatára. Ugyanakkor a műalkotás tartalma további üzenetek átadására is kiválóan alkalmas, mindenekelőtt a nehezen verbalizálható, vagyis csak összetettebb, tudományosabb formában kutatható mentális és kulturális vonások hatalmas köréből (b). Ezek a vonások pedig éppen az országismereti tananyag legizgalmasabb, legnehezebb és sokszor a legtöbb félreértésre és tudatos félremagyarázatra, misztifikálásra is okot adó elemei.

A felszólító mód (a) használatát lehetséges Kölcsey Himnusza első versszakának példájával úgy bemutatni, hogy egyben arra is alkalmunk nyílik, hogy megértessük, miért éppen az és úgy (b) szerepel a szövegben, amit a költő leírt. Ismert közmondásunk, mely szerint „Kötél áztatva, asszony verve jó” nem csupán a határozói igenevek magyarban gyakran használt alaki jegyeit (a) mutatja be a diákoknak, hanem egyúttal heves vitákra is kiváló alkalmat ad a nemek kultúránként eltérő egymás közötti viszonyának tisztázása, s a magyarországi helyzet jellegzetességeinek részletes megtárgyalása kapcsán (b).

Egy-egy magyar vicc nyelvi csattanója mögött olyan szellemes gondolati és adott esetben nyelvi fordulatok bújnak meg (az ugyancsak jellegzetes és a viccek tekintélyes hányadában központi szerepet játszó, alapvető trágárságot ezen alkalommal figyelmen kívül hagyva), hogy magyarázat nélkül nem képes őket megérteni az idegen. Az efféle magyarázatokkal ugyanakkor éppen alapvetően fontos, és a megszokottól már-már agressziót, konfliktust szító mértékben eltérő vonások megértését és elfogadását könnyítjük meg a tanulóknak. Kiváló példa az

efféle összetett esetekre a világhálóban az iNteRNeTTo oldalain „A hét vicce” kategóriában 1997. augusztus 4-én megjelent szöveg:

„A rongybaba felháborodottan meséli a játékmacinak:

-Képzeld maci, ez a Pistike megint kitepte az egyik kezemet.

-Cseppet se bánkódj rongybaba, menj oda a fiókhoz és vedd ki a takarékszövetkezet!”

Örkény István egyperces novelláinak abszurd darabjai szinte hagyományos segédeszközeivé váltak a nyelvtanításban a magyarok világlátásának megértéséhez. Ezt még az sem zavarja igazán, ha pl. a közismert „Budapest” című remekműben ilyen mondatot is találhatunk: „Hirtelen az egész városban megálltak az összes villamosok.”⁵ (kiemelés tőlem – F. T.) A jó nyelvtanár eleve tudja, hogy mire végre sikerül valamiféle szabályt kellő biztonsággal megértetnie a diákokkal, a legelső nyelvi anyagban, amit kézbe vesznek, nagy valószínűséggel ott lesz egy, az éppen megtanult szabálynak homlokegyenest ellentmondó példa. Bár a fenti mondat a nyelv szigorú szabályai szerint sántít, a novella attól még remekmű (s legelső megjelenésekor nyilván kiadói lektorok is elolvasták, s a szó mindkét értelmében „helybenhagyták” a szöveget). A tanítás során pedig ékesen bizonyítja, hogy (amit lépten-nyomon be kell vallaniuk a nyelvtanároknak) *a beszélt köznyelv Magyarországon is alaposan eltér a nyelvi normától* (gondoljunk csak az ikes igék egyre kevésbé szabályos használatára, a kérdő mondatok gyanús hanglejtési mintáira, vagy az „az Ági azt mondta, hogy...”-féle esetekre).

A remekművek, a páratlanul sokoldalúan felhasználható és felhasználandó magyar szerzők és szövegek sora szerencsére igen hosszú. Kosztolányi mívés tárcái, Illyés naplófeljegyzései éppúgy képesek messze a nyelvi tartalom túlmutató elemek megéreztetésére, mint Karinthy Frigyes vagy Rejtő Jenő klasszikussá vált stílusparódiái, Nagy Lajos *Képtelen állatkertje*, vagy Tabi László jegyzetei.

Mivel az országismeret oktatása elsősorban a jelen pontosabb megértését célozza, természetesen kiemelkedően fontos a kortárs irodalom szerepe a válogatásban. Itt szerencsére a történelmi helyzet radikális átalakulásától függetlenül változatlanul rendkívül gazdag szöveganyagból válogathatunk, s a hallgatók öröme, kedve sem szenved csorbát, ha Spiró György kisprózai ujjgyakorlatait (*Kalmárbélák*), Sükösd Mihály regényét (*Babilon hercege*), Tolnai Ottó írásait (*Virág utca 3.*), Farkasházy Tivadar fejtegetéseit (*Nem értem*), Tar Sándor

⁵ Örkény István: Egyperces novellák. Magvető, Budapest 1977. 389. o.

prózáját (*C pavilon*), Cseh Tamás Bereményi Géza szövegeire írt dalait (pl. *Levél nővéremnek*), Nádas Péter fiatalkori prózáját (*Talált cetli*), Darvasi László elbeszéléseit (*A Borgognoni-féle szomorúság*) vesszük kézbe. Innen pedig már csak egy kis ugrás a fordítási feladatok magasiskoláját képviselő publicisztikai írásokat, Vánca István, Megyesi Gusztáv, vagy a Magyar Narancs váltakozó szerzői összetételű rovatának munkáit kézbe venni, a mai magyar valóság közvetlenebb megismerése végett. Ez azért fontos, mert Hamburgban a magyar rádió és televízió adásait egyelőre nem vehetjük az egyetemen (újabb ellentmondás a takarékoság és a hatékonyság igénye között), ám a színvonalas írott szöveg képes, földrajzilag messze lévő olvasóinak is a közvetlenség élményét nyújtani.

Sajnos a lírai művek – noha csodálatos nyelvi példákkal szolgálnak irodalmunk minden történelmi korszakából – csak töredékként vehetőek számításba: a formai kötöttségek okán, valamint a diákok saját anyanyelvi ismertek megglepően korlátozott szintje miatt a hallgatók tapasztalataim szerint nem képesek igazán élvezni a verseket, ezért legfeljebb a prózai köztes-fordítást érdemes gyakoroltatni velük.

A felsoroltakból is jól látható, hogy a fordítási céllal ügyesen kiválogatott irodalmi szövegek kulcsszerepet játszhatnak a tanításban: egyrészt fejlesztik a diákok nyelvismeretét, másrészt olyan sokoldalú információkkal szolgálnak, amelyek segítségével komplexebb, nyelven túli, de nyelvi lenyomatban rögzített ismereteket is megszerezhetnek, a hungarológia, vagy az országismeret formailag talán legszebb forrását fedezhetik fel. Ezért is érdemes lenne folytatni a szövegek gyűjtését, válogatását, s legfőképpen azok megfelelő formában történő közzétételét, mintegy a magyar nyelvet tanító lektorok szaktudományi könyvapparátusának lényeges segédeszközeként, kiegészítéseként.